

je tudi uzrok, da so popki bolj ali manj petoglati, ker tudi v popku že počiva s celo prihodnjo osnovo mlada vejica. Celo na mladih vejicah včasih, če so posebno žive in krepke, se petoglati mozeg ne zakrije, temuč vejici to podoba da.

Gaber in bukev na podobi 7. in 8. imata gladko kožo pepelnaste barve in perja enako oba v obnem obrisu, ali perja gabrove so nazobljane med tem ko se te od bukve na kraju cele. Prosto stoječe drevó se lahko razloči, ker krona gabra je bolj visoka in redka za mnogimi izrastki, med tem, ko je krona bukve gosta, niska in okrogla. Pozimi ste si obe drevesi zelo enake; njih popki so podolgasti, okrogli, obe imate jih z mnogimi lupnicami odete. Pa popki gabra so vselej k vejici pritisnjeni in navpik čez pecljnjevo gerčico; glej obraz 7. Pri bukvi pa dalječ od vejčice molé in stojé vegasto nad gerčico. Pri gabru so lupnice gosto volnaste, pri bukvi so gladke, le v verhu z malimi, volnimi kosmatinami obrašeni.

Na obrazu e. je končni popek bukve poobražen; je od drugih različno večji in lepši izobražen.

Po časopisu »Natur«. J. R.

Pomoglej zoper zelenca (Grünspan).

Bakrene ali kotlene posode, ki niso dobro pokositrene (pocinjene), ali če kositar se u njih loči, postanejo sila nevarne za človeško zdravje. Kislic namreč, ki je u zraku, ali ki po kislih jedilih z bakram (kotlovino) se združijo, rodi u njem prehudo strupôto, kateri zelenec ali zeleni volk (Grünspan) pravijo.

Če se tedaj jedila ali pijače u tacih z zelenecam prevlečenih bakrenih posodah pripravljajo ali hranijo, ljudje, ki tacih reči kaj uživajo, hudo zbolé, strašne bolečine terpijo, ter — če nagle zdravniške pomoči ni — velikrat žalostno smert storijo.

Ako se taka nesreča primeri, in ker ni koj zdravnika pri rokah, naj se stori, kar je nek francoski apotekar sam na sebi bil skušil in je po mnogih drugih skušnjah poterjeno. On pripoveduje takole:

„Ko sim si bil nekiga dne čaja (Thee) u bakreni sklenici napravil, ktera ni bila prav očiščena, ter ga vžil, so me nagloma napadli hud kerč u želodcu, strašne bolečine in bljuvanje tako silno, da sim menil o kratkim umreti. Prosim za mleka ali olja; ker pa tega nisim mogel koj dobiti, pijem med tim veliko cukrene vode. Komej sim je bil nekoliko povžil, so bolečine ponehovale; to čutivši, poskušam čist cukrer ali sladkor jesti, brez da bi ga bil u vodi raztopil. Kmaló je bljuvanje popolnoma nehalo, in po dristi, ki je 24 ur terpela, sim mirno zaspal. Zbudivši se nisim nobenih bolečin več občutil, in tudi od tistiga časa nimam nobene težave več.“

Življenje slavnih Slovanov.

XVII.

Ivan Popovič.

Δ Učeni jeziko- in rastlinoznanec, rojak naš, Ivan Popovič, Celjski imenovan, se je rodil 2. februarja 1705 v Studenicah na spodnjem Štajarskem. Bil je sin revnih starišev slovenskih. V Gradcu je hodil v nižje latinske šole, kjer so pridnemu pa revnemu mladenču učitelji bukve posojevali, da se je ponoči iz njih učil, ker si je po dnevi živež služil, prepisovaje drugim za plačo.

Pri vsem tem se je naučil bistroglavi mladeneč razun nemškega, latinskega in gerškega jezika samotež tudi laškega in francoskega tako dobro, da so ga v imenitne hiše za domačega učitelja jemali.

Lepo, cvetličnato polje okoli glavnega mesta krasne dežele štajarske je vzbudilo v njem veselje do rastlinoznanstva. Brez učenika se ga loti in se ga kmalo izverstno nauči. Pa tudi s slovenščino, predragim jezikom maternim, se je močno in z veseljem pečal. Spisaval je tudi nauk tega jezika ali slovnico, ktera pa ni bila natisnjena. Nekoliko rokopisa je Vodnik imel. Sam ogenj za slovanščino in za vsako vedo, je želel Popovič zavoljo slovanškega jezika in zgodovine iz vsega serca tudi po tistem kosu Europe popotovati, ki se na eni strani našega cesarstva do črnega morja, na drugi pa do morja jadranskega (Teržaško-Beneškega) razprostira. Imel je že pismeno dovoljenje v rokah, kakor tudi poterjenje, da je mož za to; ali ni ga bilo človeka, ki bi bil učenemu, pa nepremožnemu rojaku nekoliko na pot pomagal. In zavoljo tega ni bilo iz Popovičevega namisleka slovanstvu na škodo nič.

Spolniviš 26. leto se je odpravil s prihranjenim denarjem na pot in obhajal pet let južno Austrijo in Laško, skerbno rastlin iskaje in posebnosti govora ljudskega opazovaje. Pozneje je prevzel službo domačega učitelja pri nekem imenitnem Avstrijancu, čez dve leti pa jo zopet popusti, in gre najpred v Linc, potem pa na Dunaj, kjer je tri leta stanovitne službe prosil, pa ne dobil. Nevoljen zavoljo tega hoče na spomlad leta 1746 avstrijske dežele zapustiti; ali gobe host avstrijskih nad Anizo, ktere bi bil rad popisal, so ga odbijale. Ostane v ti namen in prebiva ondi še tri leta, posebno v samostanu Kremsmünsterskem, kjer so mu vedo- in gostoljubni duhovni živež zahman dajali.

Dežele avstrijske kasneje vendar le zapustivši je potoval Popovič najpred na Parsko v Regensburg, kjer je tudi parske rastline poznaval. V Norimbergu se je seznanil z družbo za zemljopisje, posebno z njenim svetovavcom Francom, kateri je družbi svetoval, da bi Popoviča, ki zna dobro po slovenski, naprosila, da bi popravljal v nemških zemljopisnih bukvah in obrazih imena slovenskih krajev, ki so po takih bukvah zelo pačena. Francov nasvet je pa brez vspeha ostal.

Popoviča pokličejo leta 1754 v Austrijo nazaj in mu izročijo v visoki šoli Dunajski nauk nemškega jezika in zgovornosti.

Ta služba je pa možu, ki je bil doslej sam svoj, zavoljo velikih sitnost kmalo presedala. Prosil je leta 1766, da bi ga v pokoj dali, kar se je tudi zgodilo.

Potem se je upotil v terg Perchtoldsdorf blizu Dunaja, kjer je v neki hišici od terga precej v stran s staro sluzabnico sam po svoje živel. Vedno je tičal ali v hišici ali na vertu, pečaje se neprenehoma z jeziko- in rastlinoznanstvom. Samo ponoči je hodil na polje rastlin nabirat in pa ob nedeljah in praznikih v cerkev; drugače ni hišnega praga nikdar prekoračil.

Tako je doživljal svoje stare dni ne maraje za druge ljudi v imenovani hišici, kjer je tudi svoj izverstni slovník ali besednjak narečja avstrijskega in pravopisa nemškega zlagal.

Oba rokopisa ima zdaj c. k. pridvorna knjižnica Dunajska. Spisal je tudi imeniten spis: »Untersuchungen vom Meere« (preiskava morja).

Umerl je preučeni mož 21. novembra 1774 v 70. letu v Perchtoldsdorfu *), kjer tudi njegovo truplo počiva. Na prostem kamnu nad grobom vzdanim je v latinskem jeziku sledeči napis vsekan, kterege si je bil

*) Pomota je, da je l. 1763 na Dunaju umerl, kakor Šafarik pravi: »Gesch. d. slav. Spr. u. Lit.« str. 285, in M. Majar za njim v Drob. 1349, str. 207.

Popovič pred smertjo sam napravil: Popovichii quod fuit, to je: kar je bilo Popovičevega.

Prosti napis ti pravi, kako prost je bil tudi ti učeni rojak naš, kar se posvetnega — minljivega tiče.

Ozir na stare čase.

Stara rusovska pravlica zastran propada Turčije.

Bilo je 26. majnika leta 1453, ko neke ure po tem, ko so si Turki Carigrad (Konstantinopol) osvojili, prijezdi Muhamed II. v grozoviti prevzetnosti aziatskega zmagovavca v Zofijno cerkev, ki je bila natlačena žensk, otrok in starčkov, kateri so v njo bežali pred silovitostjo prihrulega Turka. Muhamed na velikem žebeu in vsi drugi jezdicí z njim pohodijo neusmiljeno vse, kar se jim ogniti ne more. Muhamed jezdi čez vpijočo ljudstvo po cerkvi do velkega oltarja, kjer je klečal patriarh z monstranco v rokah, obdan od več duhovnov, in je k Bogu molil: naj bi se usmilil njegovega ljudstva v strašni nadlogi. Namest milost skazati ubogi množici, ki je v cerkvi zavetja iskala, vseka ošabni Muhamed z mečem po škofu, da se mu kri po glavi vlije in se zvali na tla. Ko mu čez nekoliko časa toliko odleže, da se enmalo od tal vzdigniti zamore, zakriči s strašnim glasom, ki se je po celi cerkvi razlegal, takole: „Ta grozovitost se bo osvetila (maševala) nad tabo in nad tvojem ljudstvom, prokleti pagán (ajd)! Duh božji mi naznanja, da boste 400 let gospodovali to deželo; po tem pa boste raztergani na štiri kose in pokončani. O 400 letih bo lažnjivi prerok pregnan in poslednji malikovavski duhoven bo ravno na tem mestu konec storil, kjer jez sedaj umreti moram“. Ko stari patriarh te besede izgovori, pade mertev na tla, — Turki pa razserdeni po tem govoru pokončajo vse, kar je v cerkvi živega bilo, brez milosti.

Tako se pripoveduje pravlica po Ruskem, ki je tudi Turkom dobro znana.

Štiristoletna dōba steče 26. majnika tega leta, — prigodbe poslednjih mescov plašijo Turke, da bi se ne vresničilo tisto preročtvo umirajočega patriarha.

Novičar iz slovenskih krajev.

Xp. Iz Ormoža. (Konec). Neka stara bolehná žena, ki je živela le bogajme, pride v občino O... blizo nekega posestnika, ki plane kot divja zver čez njo, ji palico, na katero se je reva opirala, iz rok potegne in jo tako pretepe, da reva vsa omamljena in kervava je komaj k mestnemu županu pritavala, od katerega je vedila, da pravico skaže vsacemu, ki je pri njem iše. Župan zasliši pretepeno revo, zapiše pritožbo in jo podá sodnji. Zatoženec, pred sodbo poklican, obstoji kmalo svoje gerdo ravnanje, katero pa s tem zagovarja, da je ta baba njegovo dete, katero že delj časa vkljub vsemu ozdravljanju bolehná in hira, obrála! Na vprašanje: kdo mu je tako neumno vražo, ki je tudi zoper kristiansko véro, v glavo vtepel? odgovori resno: „to ni ne vraža; modra dohtarca S. v Terg... mi je skrivnost razodela, da tista baba, ki pride perva v mojo hišo ali pred mojo hišo, je mojega otroka obrála, in le če jo do kervavega otepem, bo otrok moj sopep zdrav; na to vižo, je rekla, je pomagala že več mestnim otrokom. Zato sim copernico pretepel, čeravno moram réci, da pri meni ni to pomagalo, ker mi je dete pri vsem tem umerlo“. Ko mu sodnija napové, da postava tako početje z zaporom in s povračilom v denarju za prestane bolečine kaznuje, je pač debelo gle-

dal. Kaj bo pa tista modra zdraviteljca, ki tudi pred sodbo pride, o svojem mazaštvu razodela, bomo zvedili pri prihodnji kazenski obravnavi *).

Ali ni ta prigodba zopet dokaz, koliko krivih vér in vraž je še med prostim ljudstvom! koliko tamote je še pregnati, če neumnost celò tako delječ sega, da življenje bližnjega ni varno! Le šola in priznica ste tiste moči, ki zamorete take pomote polagama pregnati. Za to pa mora ljudska šola djanska biti, v domačem jeziku; le taka koristi na več strani po nar krajši poti.

Poslednjič dostavim še, pa vender popolnoma zagotoviti ne morem vesele novice, da iskreni rodoljub gosp. Božidar Rajč, kaplan v Slivnici, je za učitelja slovenskega jezika na gimnaziji v Mariboru izvoljen. Za tako izvrstno volitev zamoremu slavnemu ministerstvu iz serca hvaležni biti, ker k dvema svitlema zvezdama domorodne verste se pridruži tretja nadepolna.

Iz Celovca piše „šolski prijatelj“: „Presviti Lavantinski knezoškof, g. Anton Martin Slomšek, so pozdravili v pastirskem listu vse verne ovčice in jim veselo sveto veliko noč v Gospodu Jezusu želijo. V tem pastirskem listu prav živo in goreče pokažejo, kam da peljajo punti in prekucije, opominjajo svoje verne ovčice Bogu večno hvalo peti, da je nam našega verl. cesarja Franca Jožefa I. take nevarnosti rešil, in jih milo prosijo in zarotijo, da naj zvesto Bogu dajo, kar je božjega, in cesarju, kar je cesarjevega“.

Novičar iz mnogih krajev.

V spomin srečne otebte iz smertne nevarnosti Njih veličanstva presvitlega cesarja je družba Mehtaristov na Dunaji sklenila v svoji tiskarnici knjigo na svitlo dati s pesmi v vsih jezicih našega cesarstva, v kterih se ima prepevati veselje in zahvala o srečni otebti; krasni 30 pól debeli knjigi bojo pridjani obraz Njih veličanstva in podobe gerbov in nōš (oblék) mnogoverstnih austrianskih narodov; cena ji bo 10 fl.; kar se bo čez stroške natisa skupilo, pride novi Dunajski cerkvi na dobro; z dovoljenjem gosp. ministra notranjih zadev bojo povabili deželni poglavarji vsake kronovine izvrstne pesnike k skladanju gori omenjenih pesem. — Po nasvetu odbora se bo razpisal oglas na vse umetnike, da naj, kdor si upa posebno lep obris za Dunajsko cerkev napraviti, ga pošlje odboru; pred vsimi bojo poklicani domači umetniki, pa tudi ptujci se zamorejo vdeležiti. — Spet je nekaj ponarejenih banknótov po 10 fl. med ljudstvom; poznajo se po mehkem popirju, v katerem se ne razloči očitno vodeni natis; glave podob so slabo napravljene; natis sploh ni čist. K lovski postavi (Jagdgesetz) od 27. dec. 1852 so dani še sledeči ukazi: Požitih in na obdelanem polju, kakor tudi v nogradih, kadar grojzdje zori, je lov (jaga) prepovedan; dovoljeno je palovcem stopiti na njive obsajene s krompirjem, repointuršico, kakor tudi hoditi po póljskih in nogradskih grivah. Kdor se pregreši zoper to prepoved, plača kazen od 5 do 50 fl., ali bo zapert na 1 do 8 dni. — Iz Carigrada se zvé, da pomenki rusovskega poslanca Menčikova zadevajo sedaj Černogoro in osvobodjenje kristianov na Turškem, pri kterih pomenkih se noben drug poslanec ne vdeležva; turška vlada se Rusu zlo vdaja.

Tolažba tužnemu sercu.

Tak merzle, tak ledene zime ne,
Da ne pognal bi kje še kaki kal;
Ni take bolečine, žalosti,
Da v nji bi tiho mili mir ne spal!

*) Lepo prosimo, da nam razodetja sleparice naznaniti blagovolite.